

ННЦ «ІЕКВМ» – 90 РОКІВ НА ПЕРЕДОВОМУ РУБЕЖІ ВЕТЕРИНАРНОЇ НАУКИ

Стегній Б.Т. директор ННЦ «ІЕКВМ», доктор ветеринарних наук, професор, академік НААН та РАСГН, Заслужений діяч науки і техніки України
Національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини»

У цьому році виповнюється 90 років Національному науковому центру «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» головному координатору наукових досліджень у мережі Національної академії аграрних наук України, направлених на вирішення найбільш актуальних проблем ветеринарного забезпечення тваринництва, підвищення рівня фундаментальних та ефективності впровадження прикладних досліджень.

Головним напрямом роботи Інституту є розробка та впровадження нових науково обґрунтованих систем профілактики та боротьби з інфекційними хворобами рогатої худоби, свиней, птиці, бджіл, риб та дрібних домашніх тварин з використанням високоєфективних засобів профілактики та діагностики, створених на основі новітніх біотехнологій.

20 травня 1921 р. Колегія Центрального ветеринарного управління Наркомзему РРФСР прийняла рішення реорганізувати існуючу при Харківському ветеринарному інституті бактеріологічну станцію в дослідний інститут. Однак станція, яка входила до складу Харківського ветеринарного інституту, знаходилась тоді у підпорядкуванні Народного комісаріату освіти. У грудні 1922 р. було прийнято рішення про передачу названої станції із Наркомату освіти до системи Наркомзему УРСР, що визначало юридичне виділення станції в незалежний від Харківського ветеринарного інституту заклад і стало початком створення інституту.

У лютому 1923 р. відбувся II Всеукраїнський ветеринарно-делегатський з'їзд, який поряд з іншими питаннями розглянув і прийняв постанову про організацію Інституту наукової і практичної ветеринарії та визначив його задачі, вказавши, що він повинен бути вищим науковим закладом, який об'єднає діяльність губернських лабораторій і станцій і, разом з тим, буде мати свої науково-дослідні завдання з вивчення захворювань, пошуку та виготовленню спеціальних ветеринарних біологічних препаратів для всієї України.

Комісія Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету 28 квітня 1923 року затвердила Інститут наукової і практичної ветеринарії у системі Наркомзему УРСР.

Створення Українського інституту наукової і практичної ветеринарії (тепер ННЦ «ІЕКВМ») було визначною подією й мало вирішальне значення у розробці науково обґрунтованих заходів боротьби з хворобами сільськогосподарських тварин в Україні. Засновником і першим його директором став видатний бактеріолог Дедюлін О.В.. У різні роки Інститут очолювали: Кудрявцев Г.О., Агалі М.Д., Мартін К.Т., Артюх І.А., Логвинов Д.Д., Гладенко І.М., Бусол В.О., Бабкін В.Ф., Фукс П.П. У 2001 р. на посаду директора був призначений доктор ветеринарних наук Стегній Б.Т.

Упродовж перших років існування в Інституті велика увага приділялась розробці заходів і засобів боротьби із сапом коней, сибіркою, бешихою та класичною чумою свиней, тощо.

Пізніше були розгорнуті дослідження з вивчення перипневмонії великої рогатої худоби, енцефаломієліту, стахіоботрикозу та інфекційної анемії коней, бруцельозу та туберкульозу, гельмінтозних і протозойних хвороб, а також цілого ряду захворювань птиці та бджіл.

У післявоєнні роки основним напрямом науково-дослідної роботи стала розробка теоретичних основ і практичних заходів щодо забезпечення ефективної профілактики інфекційних, паразитарних і незаразних хвороб сільськогосподарських тварин.

З 1996 р. Інститут є Головною установою з ветеринарного профілю Української академії аграрних наук. У березні 2006 р., враховуючи різноплановість наукових досліджень, їх високий методичний рівень та значний внесок у розвиток вітчизняної ветеринарної науки, указом Президента України Інституту експериментальної і клінічної ветеринарної медицини надано статус Національного наукового центру.

Боротьба з інфекційними хворобами птиці, розпочата під керівництвом Прокоф'євої М.Т. та Дорошка І.М., успішно продовжена їх учнями – Германом В.В., Бабкіним В.Ф., Кіпричем В.В., Цімохом П.П., Стегнієм Б.Т. та іншими. Ними запропоновано та впроваджено понад 30 біопрепаратів для профілактики та діагностики основних вірусних та бактеріальних хвороб птиці.

Підтвердженням авторитету, значного наукового потенціалу та відповідальності співробітників відділу вивчення хвороб птиці стала їх активна участь у загальнодержавних заходах щодо ліквідації та запобігання поширенню високопатогенного грипу птиці в Україні у 2004–2005 рр. На виконання Указу президента України «Про заходи щодо підвищення ефективності боротьби з інфекційними хворобами» розроблено та подано до Української академії аграрних наук та Державного комітету ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики проект програми протидії високопатогенному грипу птиці, представлені обґрунтування доцільності розробки вітчизняної вакцини та засобів моніторингу цієї хвороби. У 2006 р. на базі відділу розпочала свою роботу референс-лабораторія з грипу птиці, створена згідно з Указом президента України «Про невідкладні заходи щодо запобігання занесенню і поширенню високопатогенного грипу птиці та мінімізації наслідків можливої пандемії грипу» та рішення Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при Кабінеті Міністрів України щодо недопущення розповсюдження високопатогенного грипу птиці на території України. Також здійснена реконструкція приміщень референс-лабораторії за вимогами міжнародних стандартів, триває оснащення лабораторії необхідними приладами та устаткуванням. Особлива увага приділяється моніторингу епізоотичної ситуації щодо високопатогенного грипу серед птахопоголів'я промислового та приватного сектору, дикої фауни південних та східних областей України, розробці та випробуванню засобів специфічної профілактики та діагностики цієї хвороби.

Уже розроблено інактивовані моновакцини проти високопатогенного грипу птиці із штамів H5N1 та H5N3, а також комбінована вакцина проти високопатогенного грипу птиці (H5N1) та хвороби Ньюкасла, тест-системи для виявлення антитіл до вірусу грипу А підтипів H1–H14 та підтипу H5N1 в реакції затримки гемаглютинації, РНК високопатогенного вірусу грипу птиці субтипу H5N1 методом полімеразної ланцюгової реакції та інші.

Як доказ наукових здобутків школи з ветеринарного забезпечення птахівництва у 2009 р. група науковців ННЦ «ІЕКВМ» на чолі з академіком НААН Стегнієм Б.Т. була удостоєна Державної премії України у галузі на-

уки і техніки за розробку та впровадження вітчизняної системи епізоотологічного моніторингу, імунoproфілактики та діагностики високопатогенного грипу птиці.

Серед продовжувачів славних традицій цієї школи можна також назвати Обуховську О.В., Музику Д.В., Глебову К.В., Стегнію А.Б., Рулу О.М., Драгуту С.С. та багатьох інших молодих науковців.

За роки існування в Інституті склалися та активно розвиваються декілька авторитетних наукових шкіл. Серед них можна назвати такий напрям, як вивчення хвороб свиней, започаткований членом-кореспондентом ВАСГНІЛ І.І. Кулеском. Значний внесок у цій галузі зробили вчені Лисенко І.П., Пашов Т.В., Собко О.М., Шиков А.І., Цимбал О.Т., Конаржевський К.Є. Вагомим науковим доробком цієї школи можна вважати створення унікальної системи ерадикації хвороби Ауескі, яка включає інактивовану вакцину та діагностичум «Аулергін» для прижиттєвого виявлення свиней-

носіїв збудника. На цей час лабораторія вивчення хвороб свиней, очолювана Бузуном А.І. проводить моніторинг епізоотичної ситуації щодо основних інфекційних хвороб свиней, розробку засобів специфічної профілактики та діагностики бешихи, хвороби Тешена, класичної чуми свиней.

В Інституті від початку його організації активно розвивались дослідження хвороб великої рогатої худоби. Значним успіхом можна вважати ліквідацію на території України (1976 р.) бруцельозу – хвороби, спільної для людей і тварин. Значний вклад у цю роботу внесли такі вчені, як Пашковський А.Н., Жованик П.М., Бабкін А.Ф. та інші. Вчені лабораторій вивчення бактеріальних хвороб рогатої худоби проводять моніторинг бруцеляозної інфекції, хламідіозу, ієрсиніозу, кампілобактеріозів, розробку відповідних діагностичних і лікувально-профілактичних засобів.

Традиційно велика увага приділяється розробці заходів боротьби з ще одним антропозоонозним захворюванням – туберкульозом. Розроблено та впроваджено в біопромислових масштабах технології виготовлення сухих очищених ППД-туберкулінів для ссавців та птиці, Алерген із атипичних мікобактерій ААМ для диференційної діагностики туберкульозу, запропоновано удосконалені методи діагностики захворювання, досліджуються значення та патогенні властивості атипичних мікобактерій, продовжується пошук ефективних дезінфектантів для використання їх у системі боротьби з цим захворюванням. Імена ветеринарних фізіологів Говорова О.М., Кочмарського А.Ф., Кассіча Ю.Я., Завгороднього А.І. набули визнання у широких колах ветеринарних працівників.

Близько 20 років Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини був центром вивчення ящуру в Україні, тут досліджено біологію вірусу ящуру, патогенезу захворювання, розроблено методи профілактики, діагностики та організаційні заходи боротьби з ящуром під керівництвом відомих вчених-вірусологів: Рево М.В., Петренка Б.Г., Андрєєва Е.В., Дуднікова А.І. та інших. Велике значення для підтримання ветеринарного благополуччя тваринництва країни мають дослідження академіка УААН Фукс П.П., Чечоткіної Н.П., Стеценка В.І. та інших співробітників Інституту, направлені на викорінення вірусних хвороб, що уражують респіраторні, шлунково-кишкові та репродуктивні органи великої рогатої худоби. Розроблено вакцини проти інфекційного ринотрахеїту, парагрипу, рота- і коронавірусних інфекцій та відповідні діагностичуми. Наукові пошуки в цьому напрямку продовжуються.

Починаючи з 50-х рр. минулого століття вивчається роль кишкової палички та інших умовно патогенних бактерій у виникненні масових шлунково-кишкових захворювань молодняку сільськогосподарських тварин, виявлено та досліджено фактори їх патогенності на основі яких створюються відповідні засоби специфічної профілактики. На підставі даних щодо вивчення мікробіоценозу кишечника розроблено ефективні пробіотики та вакцини для лікування та профілактики бактеріальних інфекцій шлунково-кишкового тракту телят і поросят. У виконання цих досліджень вирішальний внесок зробили Жованик П.М., Фортунний В.А., Гнатенко Г.В., Фукс П.П., Головка А.М., Конаржевський К.Є. та Ушкалов В.О.. Зараз цей напрямок досліджень продовжують у лабораторії вивчення хвороб молодняку під керівництвом Гадзевича Д.В.

Вагомими є наукові доробки академіка НААН Бусола В.О., Шикова О.Т., Бабкіна А.Ф. та Горбатенка С.К.. Ними на основі результатів досліджень епізоотології та патогенезу лейкозу великої рогатої худоби створена та впроваджена система широкомасштабних заходів боротьби з цим захворюванням (території шести областей України на цей час є оздоровленими). В Інституті розроблено та налагоджено промислове виробництво лейкозного діагностичуму, яке задовольняє потреби держави в препараті, при цьому технологія його виготовлення постійно удосконалюється. Зокрема, на цей час створені та впроваджуються у виробництво рідкий стабілізований та ліофілізований анигени для РІД (Стегній Б.Т., Кіприч В.В., Бусол В.О., Кучерявенко О.О., Цимбал В.І., Горбатенко С.К. та інші). Також продовжується науковий пошук ефективної вакцини проти лейкозу великої рогатої худоби.

Досить відомою є школа ветеринарної токсикології, якості та безпечності сільськогосподарської продукції, засновником якої є академік ВАСГНІЛ Гладенко І.М. Основними напрямками її роботи якої вивчення фармакології та токсикології пестицидів, визначення їх граничнодопустимих рівнів у кормах, продуктах тваринництва та меді. Академіком НААН Малиніним О.О., член-кореспондентом НААН Куцаном О.Т., Шуляком В.Д., Ярошенком В.І. та їх співробітниками розроблено комплекс заходів щодо запобігання розвитку кормових токсикозів хімічного (пестициди) та біологічного (мікотоксини) походження, що має важливе значення для вирішення екологічних проблем і забезпечення якості та безпечності тваринницької продукції.

В Інституті стали традиційними дослідження з незаразних, інфекційних і паразитарних хвороб бджіл, якості та безпечності продукції бджільництва. Розроблені Скрипником Я.Е., Алексеєнком А.Ф., Логвіновим О.Д., Ярошенком В.І., Руденком Є.В. та їх співробітниками лікувально-профілактичні препарати, а їх нарахується дванадцять, користуються великим попитом серед бджолярів усіх регіонів України. Лабораторія вивчення хвороб бджіл, очолювана Маслій І.Г., займається вивченням епізоотичної ситуації щодо найбільш розповсюджених хвороб бджіл, створенням ефективних засобів їх профілактики та лікування. Зокрема, завершується розробка пробіотику на основі нормальної мікрофлори кишечника бджіл, яка проявляє антагоністичні властивості щодо збудників бактеріальних захворювань цих комах.

З 1977 р. у нашій установі функціонує лабораторія, яка займається вивченням, отриманням та підтриманням первинних та перещеплюваних культур тканин тваринного походження. Серед найбільш відомих науковців, які працювали за напрямом наукових досліджень можна назвати академіків НААН Краснікова Г.А. та Стегнія Б.Т., професора Білокона В.С., Беруса П.Т., Кульбіт Р.І., Конозенка П.О., Соловійова С.Т. На цей час лабораторію очолює Стегній М.Ю. Під її керівництвом розгорнуто дослідження впливу кріоконсервації на такі біологічні об'єкти як віруси та культури клітин; продовжується удосконалення та впровадження у виробництво бівалентної інактивованої вакцини проти хвороби Марека, розробляються принципи біологічно-безпечного зберігання та обліку збудників інфекційних хвороб.

Зусиллями співробітників лабораторії зібрана та підтримується унікальна колекція біля 40 ліній перещеплюваних клітин 16-ти видів тварин, якій за Постановою Кабінету Міністрів України у 2004 р. надано статус Національного надбання. Це стимулювало розгортання наукових досліджень із розробки методів цито- і молекулярно-генетичного контролю автентичності клітин, що підтримуються в кріобанку, їх чистоти щодо контамінації мікоплазмами та вірусами.

Постійну увагу в ННЦ «ІЕКВМ» приділяють розвитку фундаментальних досліджень, зокрема вивченню клітинних і гуморальних факторів імунітету, критеріїв визначення імунodefіцитних станів та розробці засобів їх корекції (академік НААН Красніков Г.А., Антонов В.С., Коваленко Л.В., Михайлова С.А., Руденко О.П.), Унікальні імуноморфологічні дослідження проводяться в єдиній на Україні лабораторії патоморфології під керівництвом академіка НААН Краснікова Г.А. З 2003 року в лабораторії патоморфології розпочато імуногістохімічні дослідження; при цьому було вивчено зміни кількості 9 кластерів імунокomпетентних клітин (Красніков Г.А., Шутченко П.О.). Співробітниками лабораторії розроблено імуногістохімічний метод детекції сальмонельозного антигену в тканинах та органах курчат, що відкриває додаткові можливості експресного виявлення продуктів, контамінованих сальмонелами.

Дослідження метаболічних зрушень, неспецифічної резистентності та інтенсивності перекисного окислення ліпідів і антиоксидантного захисту в організмі тварин при різних захворюваннях та застосуванні профілактичних препаратів, а також структурно-функціонального стану бактеріальних клітин при їх біопромисловому використанні впродовж тривалого періоду проводяться у лабораторії клінічної біохімії (Коваленко Л.В.). Ураховуючи потреби практичної ветеринарної медицини науковцями цієї лабораторії також, спільно з іншими підрозділами (академік НААН Стегній Б.Т., Завгородній А.І., Бабкін А.Ф., Антонов В.С., Михайлова С.А.) розроблено імунферментні тест-системи для діагностики таких хвороб як лейкоз, туберкульоз, бруцельоз, хвороби Гамборо та Ньюкасла, інфекційний бронхіт, ларинготрахеїт птиці, хвороби Ауескі та Тешена.

Науковий пошук з використанням молекулярно-генетичних методів досліджень розпочався у нашому інституті з 2001 р., коли було створено сектор молекулярної діагностики. У 2003 р. підрозділ був реформований у лабораторію. З 2005 р. цей науковий підрозділ очолює Герілович А.П., тут активно працюють такі науковці як Лиманська О.Ю., Солодянін О.С. та інші. Науковими пріоритетами лабораторії є: розробка нових та удосконалення існуючих засобів моніторингу інфекційних хвороб і диференціація їх збудників за допомогою ПЛР-аналізу, аналіз генів і геномів вірусів і бактерій за допомогою інструментальних (секвенування, RFLP) та біоінформаційних методів з метою визначення праймерних ділянок; вивчення філогенетичних взаємозв'язків; вивчення особливостей структурованої організації нуклеїнових кислот.

В Інституті проведені значні дослідження у галузі ветеринарної паразитології (гельмінтології, протозоології та арахно-ентомології). Зокрема, Кльосовим М.Д., Іваницьким В.І., Поповою З.Г., Шеховцовим В.С., Приходьком Ю.О. запропоновано нові препарати широкого спектру дії та схеми їх групового застосування при основних гельмінтозах свиней, овець, птиці та дрібних домашніх тварин. Широке застосування отримали створені інсектицидні прилади для знищення мух, нові препарати проти комах і кліщів, що паразитують на шкірі тварин. Провідна роль у їх розробці належить Коржу К.П. та Машкею І.А., Міщенко О.О.. На цей час під керівництвом завідуючого лабораторії Євтушенка А.В. розробляються та впроваджуються системи боротьби з гельмінтозами та арахноентомозами з використанням сучасних засобів боротьби та урахуванням нових умов ведення тваринництва.

З 2004 р. започатковано напрям іхтіопатології. На базі Кримської дослідної станції ННЦ «ІЕКВМ» з 2003 р. функціонує лабораторія іхтіопатології та ветсанекспертизи. Основними науковими завданнями за напрямом іхтіопатології є епізоотологічний моніторинг захворювань прісноводних риб і морських риб, розробка довгострокової стратегії контролю та протгнозування хвороб риб; наукове обґрунтування системи контролю якості та екологічної безпечності продукції гідробіонтів; розробка та апробація високоспецифічних засобів і методів профілактики та діагностики інфекційних та інвазійних захворювань риб; вивчення екології передачі збудників в сучасних умовах трансформації водойм під впливом антропогенних факторів; розробка наукових основ і методів раціонального ведення рибного господарства з урахуванням епізоотичної ситуації з метою створення високопродуктивних водних екосистем.

З 1999 р. в ННЦ «ІЕКВМ» функціонує науковий підрозділ з вивчення хвороб дрібних домашніх тварин, який виконує такі основні задачі, як – вивчення етіології та епізоотології основних захворювань дрібних домашніх тварин; розробка нових біологічних препаратів, засобів діагностики, профілактики та лікування інфекційних та інвазійних хвороб дрібних домашніх тварин; сприяння розвитку знань та поширення досвіду застосування сучасних методів діагностики та лікування дрібних домашніх тварин. У лабораторії розроблено тест-систему для індикації антигел до вірусу чуми м'ясоїдних методом імунферментного аналізу, нові препарати на основі стовбурових клітин ембріональної печінки, протипаразитарний препарат з імунomodulatory дією. Конструюються засоби моніторингу та діагностики емерджентних паразитозів на основі методу ІФА (Келеберда М.І.).

Протягом останніх дев'яти років у інституті працює відділ наукового маркетингу та

провайдингу інновацій, до складу відділу входять три сектори: наукових досліджень з питань інтелектуальної власності та маркетингу інновацій, економічних досліджень та міжнародних відносин. З 2005 р. відділ очолює Унковська О.М. Основними напрямками діяльності відділу є проведення маркетингових досліджень та економічного аналізу в галузі ветеринарної медицини щодо провайдингу конкурентоспроможних розробок ННЦ «ІЕКВМ» спрямованого на удосконалення інноваційної діяльності інституту, розвиток співробітництва з науково-дослідними установами ветеринарної медицини країн ближнього та дальнього зарубіжжя.

Співробітники відділу проводять вивчення релевантної інформації, патентно-кон'юнктурні дослідження та патентно-ліцензійну роботу. Проводиться великий обсяг робіт щодо презентації інноваційних наукових розробок на виставках, ярмарках, конференціях, семінарах, у засобах масової інформації. Результати наукових досліджень фахівців ННЦ «ІЕКВМ» постійно висвітлюються у монографіях, посібниках,

наукових статтях, методичних рекомендаціях, настановах та інструкціях, міжвідомчому тематичному науковому збірнику «Ветеринарна медицина» (входить до переліку фахових видань ДАК МОНмолодьспорту України).

З перших днів існування Інституту наукова бібліотека була важливою складовою частиною та документальною базою для виконання наукових досліджень. Значним був внесок у становлення та розвиток бібліотеки таких її керівників як Шварц Б.А., Чумак Л.П., Шемасва Г.В., Приходько Т.М., Харитонova Н.П.. На сьогодні наукова бібліотека ННЦ «ІЕКВМ» володіє фундаментальним масивом літератури обсягом в 170 000 примірників з різних питань ветеринарної медицини, у тому числі унікальним книжковим фондом, що складається з монографій, навчальної й довідкової літератури.

У 2007 р. до ННЦ «ІЕКВМ» з метою збереження наукового потенціалу галузі було приєднано Інститут шовківництва, на базі якого сформовано лабораторію шовківництва та технічної ентомології. Напрямами діяльності цього підрозділу є: селекція нових високопродуктивних гібридів шовкопряда та високоврожайних плодів сортів шовковиці, збереження їх генофонду; розробка ефективних прийомів технології розведення шовкопряда, методів профілактики та боротьби з хворобами та шкідниками шовковичного шовкопряда; вивчення генетичних механізмів детермінації кількісних ознак і розробка способів підвищення життєздатності та продуктивності шовкопряда; створення машин і механізмів для комплексної механізації та автоматизації виробничих процесів у шовківництві. Одним з пріоритетних напрямів розвитку цього підрозділу є створення сучасної експериментальної бази для проведення доклінічних випробувань біологічних і фармакологічних препаратів з урахуванням вимог міжнародних стандартів.

Уже на сьогодні лікарі ветеринарної медицини, спеціалісти державних лабораторій ветеринарної медицини успішно застосовують у своїй роботі близько ста різних вакцинних, лікувально-профілактичних і діагностичних препаратів, що розроблені та виготовляються за наукового супроводу підрозділів Інституту.

Впровадження ветеринарно-санітарних систем профілактики та ліквідації інфекційних хвороб сільськогосподарських тварин і птиці у виробництво здійснювалось також через 5 науково-виробничих центрів, створених за спільними наказами Голови Держветфітослужби України та Президента НААН, а саме: з вивчення інфекційних хвороб великої рогатої худоби, з ветеринарного забезпечення птахівництва, токсикологічного моніторингу і сертифікації якості продукції тваринного походження, з вивчення паразитарних хвороб, з профілактики та боротьби з туберкульозом тварин. При цьому проводився епізоотологічний моніторинг та здійснювались заходи боротьби з лейкозом, туберкульозом, бруцельозом, бруцеляовісною інфекцією, хворобами молодняку, респіраторними, шлунково-кишковими та генітальними інфекціями великої рогатої худоби, паразитарними захворюваннями тварин, вірусними та бактеріальними хворобами птиці.

До мережі Інституту входять дві дослідні станції – Одеська (директор Богач В.М.) та Кримська (директор Трофімов М.М.), які виконують роль регіональних науково-впроваджувальних центрів.

ННЦ «ІЕКВМ» має солідний науковий потенціал: серед його співробітників три академіки та три члени-кореспонденти НААН, 15 докторів та 75 кандидатів наук. Постійно приділяється особлива увага підготовці наукових кадрів. Зокрема, при Інституті плідно працює аспірантура, в якій щорічно навчання за чотирма спеціальностями проходять 30–32 молодих науковців. На цей час одинадцять співробітників проводять підготовку дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора наук. В Інституті створено всі умови для підготовки та захисту дисертацій – з 1991 р. тут функціонує спеціалізована Вчена рада з присудження наукових ступенів кандидата та доктора ветеринарних наук за двома спеціальностями: ветеринарна мікробіологія, епізоотологія, інфекційні хвороби та імунологія, а також ветеринарна фармакологія та токсикологія. За останні п'ять років у спеціалізованій вченій раді захищено 5 докторських та 42 кандидатських дисертацій, у тому числі 24 – співробітниками установи.

Інститут традиційно підтримує тісні зв'язки з факультетом ветеринарної медицини Харківської державної зооветеринарної академії, студенти якої проходять дипломну практику в лабораторіях вивчення хвороб птиці, біотехнології та біохімії, вивчення хвороб свиней, туберкульозу, повільних інфекцій, вірусології, лабораторії з вивчення хвороб дрібних домашніх тварин та Центрі токсикологічних досліджень і сертифікації продуктів тваринництва. У Науково-виробничих центрах ННЦ «ІЕКВМ» також проводяться різнопланові діагностичні дослідження щодо основних інфекційних, паразитарних і незаразних хвороб сільськогосподарських тварин, птиці, бджіл і риб, визначення якості та безпечності кормів і продуктів тваринного походження.

З 2011 року наукові підрозділи інституту успішно виконують завдання ПНД НААН 32 «Наукове забезпечення епізоотичного благополуччя, біологічної безпеки, здоров'я тварин і ветеринарно-санітарної якості продукції тваринництва», а також ПНД НААН: 23 Розвиток сучасних біотехнологій і підвищення ефективності методів поліпшення господарсько-корисних ознак рослин, тварин і мікроорганізмів («Сільськогосподарська біотехнологія»); 24 Розробити систему контролю ризиків ветеринарно-санітарного благополуччя, здоров'я тварин, якості та безпеки продукції за різних технологій у м'ясному та молочному скотарстві; 25. Система селекційно-технологічного забезпечення інтенсивного та органічного виробництва продукції свинарства («Свинарство»); 26 Система ефективних селекційно-технологічних розробок для присадибного та промислового птахівництва («Птахівництво»); 30 Збереження біологічного різноманіття та система роботи в малочисельних популяціях сільськогосподарських тварин та їх використання у селекційному процесі («Збереження генофонду тварин»).

Всього виконується 57 завдань другого рівня, з яких 27 фундаментальних та 30 прикладних.

Також наша установа приймає активну участь у виконанні державної програми стандартизації.

Національним науковим центром «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» протягом останніх п'яти років розроблено 16 концепцій, 11 вакцин, 27 діагностиків, 13 лікувально-профілактичних препаратів, 62 технічні умови та настанови, 3 інструкції, 17 технологій, 67 методичних рекомендацій. Задепоновано 27 штамів, сформовано 2 бази даних, отримано 4 сорти шовковиці та 4 гібридні форми шовкопряда. Крім того, отримано 117 охоронних документів інтелектуальної власності, з яких близько 85 % впроваджено.

Фахівці Інституту постійно здійснюють науковий супровід більше 90 розробок біологічних і фармацевтичних препаратів, передають у експериментально-біопромислове виробництво в ТОВ «НДП «Ветеринарна медицина», а також на Сумському, Дніпропетровському та Херсонському біофабрики.

У зв'язку з інтеграцією України до європейського співтовариства та вступом держави до Світової організації торгівлі пріоритетним напрямом діяльності ННЦ «ІЕКВМ» є модернізація матеріально-технічної бази наукових досліджень та реконструкція лабораторій відповідно до вимог GLP, GCP. Протягом останніх шести років здійснена реконструкція та технологічне оснащення біля 80 % площ лабораторних приміщень за вимогами ISO-17025, віварію для утримання тварин, при цьому витрачено більше 1,5 млн. грн. коштів спеціального фонду.

Велика увага приділяється розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва Інституту з установами ветеринарної медицини Польщі, Сербії, Німеччини, Італії, Іспанії, Канади, Швеції, Швейцарії, Франції, Данії, Словаччини, Великої Британії, США, Росії та інших країн СНД, яке відбувається на основі двосторонніх угод, що передбачають стажування, участь у конгресах та конференціях, обміні науково-технічною інформацією. Налагоджені науково-методичні зв'язки з референс-лабораторіями МЄБ та ВООЗ з грипу птиці, ньюкаслської хвороби, бруцельозу, туберкульозу, лейкозу ВРХ, вірусних пневмоентеритів.

На сьогодні одним з пріоритетних напрямів розвитку інституту є впровадження міжнародних стандартів біологічної безпеки та біозахисту. Інститут започаткував та бере участь у реалізації Програми щодо зменшення біологічної загрози МО США. На сьогодні в ННЦ «ІЕКВМ» виконується ряд заходів з її реалізації. Зокрема на базі установи розгортається будівництво референс-лабораторії з особливо небезпечних хвороб тварин (рівень біологічного захисту BSL-3) та регіональної діагностичної ветеринарної лабораторії. Про авторитет інституту у цій галузі свідчить той факт, що його директор академік НААН Стегній Б.Т. включений до групи міжнародних експертів з реалізації Конвенції заборони біологічної (бактеріологічної) та токсинної зброї ООН.

Важливим для нас напрямом роботи є участь у виконанні Програм наукового співробітництва країн СНД в галузі ветеринарної науки, яка втілюється у життя під егідою Координаційної ради з наукового співробітництва при Міжурядовій раді по співробітництву в галузі ветеринарії країн Співдружності Незалежних Держав, яку з 2003 р. очолює директор «ННЦ «ІЕКВМ» Стегній Б.Т.

Традиційною для Інституту стала організація науково-практичних конференцій, всеукраїнських семінарів тощо. З 2003 року проведено 17 конференцій з міжнародною участю, присвяченим як широкому колу актуальних проблем ветеринарної медицини, так і вузькоспеціальним питанням: хворобам свиней, високопатогенному грипу птиці, розвитку молекулярно-генетичних досліджень, іхтіопатології. У рамках конференцій проходять виставки засобів захисту тварин, устаткування та інвентарю для ветеринарної медицини. У їх роботі приймають участь провідні закордонні та вітчизняні фірми-виробники. Крім того, спільно з Всеросійським науково-дослідним ветеринарним інститутом патології, фармакології та терапії (Російська Федерація) проведено дві міжнародні науково-практичні конференції з актуальних питань ветеринарної патології, морфології та вивчення хвороб молодняку.

Основними напрямками наукових досліджень ННЦ «ІЕКВМ» на сьогодні є:

- проведення фундаментальних досліджень щодо вивчення варіабельності вірулентності збудників інфекційних хвороб, їх генетичної мінливості, екології та філогеографії, імунобіологічних властивостей, особливостей тривалої персистенції на імунному фоні та латентних форм перебігу хвороб;
- здійснення епізоотологічного моніторингу основних інфекційних та інвазійних хвороб сільськогосподарських тварин, у тому числі антропозоонозів, прогнозування епізоотичної ситуації та дослідження молекулярних механізмів епізоотичного процесу;
- дослідження механізмів формування імунітету та динаміки змін імунокомпетентних органів у тварин різного віку під впливом імуностимулюючих та імуносупресивних факторів, теоретичне обґрунтування схеми корекції імунодефіцитних станів;
- розробка та впровадження вітчизняних засобів діагностики, профілактики та лікування інфекційних хвороб тварин на основі новітніх біотехнологій;
- удосконалення ветеринарно-санітарних заходів щодо запобігання та ліквідації антропозоонозів та емерджентних захворювань: туберкульозу, бруцельозу, високопатогенного грипу птиці, ньюкаслської хвороби, класичної та африканської чуми свиней, блютангу, хвороби Шмалленберга та інших;
- проведення токсикологічного моніторингу, розробка методичних підходів щодо забезпечення біологічної безпеки в суспільстві, якості кормів та продукції тваринного походження;
- розробка та впровадження інтегрованих систем біологічної безпеки та біологічного захисту.

Національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» у переддень святкування 90-річного ювілею не знижує темпи свого цілеспрямованого розвитку, використовуючи нові умови, значний науковий потенціал, передові методи досліджень, інформаційні ресурси та інтеграційні можливості. Саме це, на наш погляд, і є запорукою авторитету Інституту серед міжнародної наукової спільноти та його лідерства у науковому забезпеченні галузі ветеринарної медицини нашої держави, підвищенні стандартів продовольчої безпеки.

